

הָא לַחֲמַא עִנְיָא - HALACHMA ANJA

GAN
ALEF
BET
GIMMEL
DALET
HEE
WAN

OVER ARMOEDE EN ONDERDRUKKING

Ma Nisjtanna en nog meer (groep 7 en 8)

In ieder boekje leer je over een gedeelte uit de hagada van Pesach.

Deel 1 Ha Lachma anja – over armoede en onderdrukking

Tekst: Henny van het Hoofd

Illustraties: Marchien Mayer

Dit werkboekje is onderdeel van het landelijke JELED leerplan voor joodse les aan kinderen van 4 tot en met 12 jaar.

Meer informatie: www.jeled.net of mail henny@nik.nl

Wat ga je in dit werkboekje doen?

- Ha Lachma Anja **opzoeken** in een hagada
- lezen** en **meezingen**
- achtergrond **info** over de inhoud van Ha Lachma Anja
- extra** opdrachten
- belangrijkste woorden **vertalen**

» Als je dit werkboekje uit hebt, kun je *Ha Lachma Anja* lezen, vertalen en er tijdens de seder zelf iets over vertellen.

opzoeken in een hagada

Een **הגדה** *hagada* begint meestal met een voorwoord of een inleiding. Blader door totdat je bij **קידוש** *kidoesj* maken komt – daar begint de **סדר** *seder*.

Meteen na de kidoesj wast degene die de seder geeft de handen en eten we **כרפס** *karpas*, een radijsje of wat peterselie in zout water. Daarbij hoort een **ברכה** *beracha*, namelijk **בורא פרי האדמה** – *boree peri ha'adama*.

הא לחמא אנגא - *Ha Lachma Anja* volgt meteen na deze beracha.

» Waar staat Ha Lachma Anja in jouw hagada? Op bladzijde _____

Lezen en meezingen

1	הָא לַחֲמָא עֲנִיא
2	דִּי אָכְלוּ אַבְהַתְנָא בְּאַרְעָה דְּמִצְרַיִם
3	כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיִּכַּל
4	כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח
5	הַשְּׁתָּא הָכָא
6	לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל
7	הַשְּׁתָּא עַבְדִּי
8	לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנִי חוֹרִין

» Welke zinnen horen bij elkaar? Kijk naar de Hebreeuwse tekst in het gele vak en nummer de vakjes in de goede volgorde.

Tip kun je (nog) geen Hebreeuws lezen of vind je dat moeilijk? Kijk naar de beginletters, of doe deze oefening samen met een klasgenoot.

Hasjata hacha	<input type="text" value="5"/>
Die achaloe avhatana bear'a demitsrajiem	<input type="text"/>
Lasjana haba'a benee chorien	<input type="text"/>
Ha lachma anja	<input type="text"/>
Kol ditsriech jeetee wejifsach	<input type="text"/>
Hasjata avdee	<input type="text"/>
Lasjana haba'a bear'a dejisraeel	<input type="text"/>
Kol dichfien jeetee wejeechoel	<input type="text"/>

meezingen

Op Sederavond wordt veel gezongen.

Kijk naar dit filmpje – welke liedjes uit de hagada herken je?

Waar gaat het gedeelte met de hoepels over?

<https://www.youtube.com/watch?v=f0Qsy32Hk4s>

Zoek op You Tube een melodie voor Halachma Anja die je mooi of leuk vindt en zing mee!

Info

Ha Lachma Anja betekent: dit is het brood van de armoede.

Bij *Ha Lachma Anja* denken we aan onze voorouders in Egypte. Die kregen maar heel weinig te eten, en dat terwijl ze als slaven heel hard moesten werken. Na een hele dag zware stenen sjuwen heb je aan een stukje matze niet genoeg...

» Lees deze vertaling van *Ha Lachma Anja*:

- 1 Dit is het brood van de armoede
- 2 dat onze voorouders aten in het land Egypte.
- 3 Iedereen die honger heeft, is uitgenodigd om mee eten,
- 4 iedereen die geen seder heeft, is welkom om Pesach te vieren.
- 5 Nu nog hier,
- 6 volgend jaar in het land Israël.
- 7 Nu nog slaven,
- 8 volgend jaar vrije mensen.

VRAAG 1

» Kijk naar de Nederlandse vertaling van *Ha Lachma Anja*. Verdeel de tekst in drie stukken en geef elk een passende titel.

deel 1	regel ____ tot en met ____	titel _____
deel 2	regel ____ tot en met ____	titel _____
deel 3	regel ____ tot en met ____	titel _____

Kies uit deze titels (of bedenk ze zelf)

* WENS * UITLEG * UITNODIGING *

VRAAG 2

- » Waar gaan de regels over? Maak de zinnen af.

- Regel 1** wat wij vanavond _____
- Regel 2** wat onze voorouders vroeger in Egypte _____
- Regel 3** wie geen _____ heeft
- Regel 4** wie geen _____ heeft
- Regel 5** de plaats waar we _____ zijn
- Regel 6** de plaats waar we _____ hopen te zijn
- Regel 7** de toestand waarin we _____ zijn
- Regel 8** de toestand waarin we _____ hopen te zijn

VRAAG 3

Ha Lachma Anja hoort bij het onderdeel van de seder dat יִדְּוֹ *Jachats* heet. Bij *Jachats* breekt degene die de seder geeft een matze doormidden. We zeggen of zingen *Ha Lachma Anja*, terwijl we naar het kleinste stuk van deze matze kijken.

- » Waarom kijken we juist naar het kleinste stuk van deze matze? Je mag overleggen met een klasgenoot.

VRAAG 4

Wist je dat *Ha Lachma Anja* geen Hebreeuws is? Het is geschreven in het Aramees, een taal die veel op Hebreeuws lijkt. De meeste mensen die vroeger in Israël of in de omringende landen woonden, hadden Aramees als moedertaal of ze konden het goed begrijpen. Je kunt het vergelijken met Engels in onze tijd.

In de hagada komen maar een paar stukjes in het Aramees voor, de rest is allemaal Hebreeuws.

- » Wat is volgens jou de reden dat *Ha Lachma Anja* niet in het Hebreeuws, maar in het Aramees gezegd of gezongen wordt?

Extra opdrachten

OPDRACHT 1

In **הָאֶלֶּמָּה עֲנִיָּא** zijn matzes een symbool voor de armoede en de honger van onze voorouders in Egypte. Gelukkig kregen de joodse slaven niet alleen **מִצָּה**, maar ook ander voedsel. Hoe zag hun dieet er uit?

- » In Bemidbar 11:5 staat wat de slaven in Egypte te eten kregen. Kijk naar de vertaling in het choemasj van Dasberg en maak de woorden af:

m	a	t	z	e	s									
v														
a														
w														
p														
u														
k														

- » Welk voedsel uit dit rijtje vind jij zelf het lekkerst? _____

OPDRACHT 2

הָאֶלֶּמָּה   betekent *dit is het brood*
עֲנִיָּא   betekent *armoede of onderdrukking*

- » Leg uit waarom *dit is het brood van de armoede* en *dit is het brood van de onderdrukking* allebei goede vertalingen zijn van **הָאֶלֶּמָּה עֲנִיָּא**

Brood van de armoede, omdat _____

Brood van de onderdrukking, omdat _____

OPDRACHT 3

Volgens sommige verklaarders (uitleggers van de hagada) kan עֲנִיָּא nog een derde betekenis kan hebben, namelijk antwoorden, in de betekenis van uitleggen en vertellen. הָא לַחְמָא עֲנִיָּא betekent dan: dit is het brood waarover we veel kunnen vertellen.

» Leg deze derde betekenis uit: _____

OPDRACHT 4

De sederschotel helpt ons om het verhaal van Pesach te vertellen. Er liggen bijzondere groenten en voorwerpen op die slavernij en/of vrijheid symboliseren.

Bijvoorbeeld זְרוֹעַ zeroa, het 'gebraden beentje', (botje). Dit herinnert aan de זְרוֹעַ נְטוּיָה zeroa netoeja, de uitgestrekte arm waarmee God het Joodse volk uit Egypte heeft verlost. Bij zeroa denken we aan vrijheid.

Matzes zijn een symbool van slavernij, omdat ze het belangrijkste eten van de slaven in Egypte waren. Maar tegelijkertijd zijn matzes ook een symbool van vrijheid. De uittocht uit Egypte ging zo snel, dat er geen tijd was om het deeg te laten rijzen. Het moest meteen worden gebakken – en dan krijg je geen brood, maar matzes!

» Symbool van vrijheid, slavernij of van allebei? Vul in:

מַצָּה matze	<i>slavernij en vrijheid</i>
זְרוֹעַ botje	_____
בֵּיצָה ei	_____
מָרוֹר mierikswortel	_____
כַּרְפֵּס radijsje in zout water	_____
חֲרוֹסֶת appelmengsel	_____

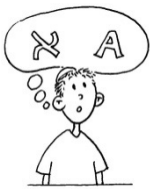
OPDRACHT 5

» Waarom halen we het gebraden botje en het ei van de sederschotel af voordat we הָא לַחְמָא עֲנִיָּא zeggen of zingen?

TIP: Waar gaat Halachma Anja over? Waar zijn zowel het beentje als het ei een symbool van?

Vertalen

Hebreeuws en Aramees lijken op elkaar. Hieronder zie je woorden uit **הָא לְחֶמְא עֲנִיָא** in beide talen. Kies de bijpassende Nederlandse vertaling uit de woorden in het gele vak.

Nederlands	Hebreeuws	Aramees
	הֶלֶחֶם	לְחֶמְא
	אָכְלוּ	אָכְלוּ
	אָבוּתֵינוּ	אֲבָהָתְנָא
	בְּאֶרֶץ	בְּאֶרְעָה
	וַיֹּאכַל	וַיֵּכֵל
	עֲבָדִים	עֲבָדִי

onze voorouders * slaven * hij zal eten * het brood * in het land * zij hebben gegeten

» Vertaal de woorden. In vakjes met hetzelfde cijfer komt dezelfde letter.

1	2	3
z	a	l

4	5	6	2	7	8
p	e	s	a	c	h

9	10	5	11	5	12
v	i	e	r	e	n

וַיִּפְסַח

9	13	3	14	5	12	15
---	----	---	----	---	----	----

16	2	2	11
----	---	---	----

לְשָׁנָה הַבְּאָה

10	5	15	5	11	5	5	12
----	---	----	---	----	---	---	----

כָּל

9	11	10	16	5
---	----	----	----	---

17	5	12	6	5	12
----	---	----	---	---	----

בְּנֵי חוּרִין

12	18
----	----

הַשְּׁתָּה

8	10	5	11
---	----	---	----

הַכָּא

9	2	12
---	---	----

5	14	20	4	21	5
---	----	----	---	----	---

דְּמַצְרַיִם

- » Omcirkel de Nederlandse woorden die (ongeveer) hetzelfde betekenen als de oranje Hebreeuwse woorden. Kijk naar het voorbeeld.

Dit is het brood van de armoede	1 הָא לַחֲמַא עֲנִיָא
dat onze voorouders hebben gegeten	2 דִּי אָכְלוּ אַבְהֵתָנָא
in het land van Egypte.	3 בְּאַרְעָה דְּמִצְרַיִם
Iedereen die honger heeft, is uitgenodigd om mee te eten	4 כָּל דְּכָפִין יִיתִי וַיֵּכֵל
Iedereen die geen seder heeft, is welkom en zal Pesach vieren	5 כָּל דְּצָרִידַי יִיתִי וַיִּפְסַח
Nu nog hier	6 הַשְּׁתָא הַכָּא
Volgend jaar	7 לְשָׁנָה הַבָּאָה
in het land Israël	8 בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל
Nu nog slaven	9 הַשְּׁתָא עַבְדֵי
volgend jaar vrije mensen	10 לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין

- » Meer leren over de hagada?
Ga verder met werkboekje 2: Ma Nisjtanna

